

Schoon Water

NIEUWSBRIEF 3 • NOVEMBER 2002
BRABANTSE TELERS LATEN
ZIEN DAT 'T KAN

In 2003 en 2004 verder met *Schoon Water!*

Het tweejarige project 'Schoon Water' loopt ten einde. Het afgelopen jaar hebben de deelnemers praktijkmaatregelen getest om de uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. De resultaten zijn veelbelovend. Schoon Water werkt! Brabant Water, ZLTO, Duinboeren en provincie willen daarom verder met Schoon Water, met méér telers, én in meer zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden.

Komend winterseizoen zijn er voorlichtingsbijeenkomsten in zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden. Ligt uw bedrijf in zo'n gebied, dan ontvangt u een uitnodiging voor deze bijeenkomst.

➤ Meer over de voorlichtingsbijeenkomsten leest u op de achterzijde van deze Nieuwsbrief.

In 2002 hebben de 36 deelnemende telers in de grondwaterbeschermingsgebieden rond Budel en Waalwijk de uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen zo veel mogelijk verminderd. De telers hebben samen met de begeleiders begin dit jaar een gewasbeschermingsplan opgesteld met maatregelen die passen op hun bedrijf – maatwerk dus. Voor de extra kosten van de maatregelen ontvingen zij een vergoeding. De maatregelen liepen sterk uiteen. Sommige telers kozen voor vervangende gewasbeschermingsmiddelen die minder snel uitspoelen. Anderen gingen aan de slag met lage doseringen of mechanische onkruidbestrijding. Drie deelnemers kozen voor biologische landbouw.

Resultaten positief

Het lukt in de praktijk nog niet om alle probleemstoffen - de actieve stoffen die te snel uitspoelen - uit de gewasbescherming weg te laten, zo bleek afgelopen jaar. Toch waren veel maatregelen goed uitvoerbaar. Zo hebben veel telers hun onkruid succesvol bestreden door te spuiten met lage doseringen. Hulpmiddel daarbij was de MLHD-meter, waarmee meteen te zien is of een bespuiting is aangeslagen. Zo niet, dan is een extra correctiebespuiting nodig. Maar meestal bleek dat niet nodig, waardoor het middelenverbruik tot wel de helft van een gewone bespuiting kon worden teruggebracht! Wat de maatregelen precies aan milieuwinst hebben opgeleverd, wordt nu voor alle deelnemers berekend. In de volgende Nieuwsbrief meer hierover.

Vervolproject Schoon Water 2003-2004

Brabant Water en de provincie zijn tevreden met de resultaten. Zij willen daarom samen met de ZLTO en de Duinboeren verder met Schoon Water. Het vervolgproject Schoon Water 2003-2004, dat binnenkort start, wordt groter dan het

Door het gebruik van nieuwe technieken - zoals deze MLHD-meter - kunnen telers precieser spuiten, waardoor ze toe kunnen met veel minder actieve stof.

eerste. Er kunnen méér telers meedoen, óók in andere zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden. De opzet van het vervolgproject blijft in grote lijnen gelijk.

Wat betekent dat voor u?

Als uw bedrijf in een zeer kwetsbaar grondwaterbeschermingsgebied ligt, kunt u in 2003 en 2004 deelnemen aan Schoon Water. U kunt dan maatregelen kiezen en uitvoeren die passen op uw bedrijf en die het grondwater voldoende beschermen. Bovendien krijgt u de mogelijkheid om daarover degelijke afspraken te maken met Brabant Water en de provincie. Voor u betekent dat, dat er geen of minder gewasbeschermingsmiddelen verboden zullen worden in de zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden. Wat er precies gaat gebeuren en hoe u mee kunt doen, hoort u op de voorlichtingsbijeenkomst in uw regio.

Akkerbouwer

Cees Branderhorst is binnen

het ZLTO-bestuur

verantwoordelijk voor alle

waterzaken – van Ruimte

voor de Rivier tot Schoon

Water. Branderhorst is ook

de motor achter het

succesvolle ZLTO-project

actief randenbeheer, waarbij

boeren die in hun sloot-

randenbeheer verder gaan

dan de wettelijk norm, een

vergoeding krijgen voor hun

extra inspanning. Een

aanpak, vindt Branderhorst,

die ook in de grondwater-

beschermingsgebieden zou

moeten worden toegepast.

“Schoon water is een blauwe dienst die wij graag leveren”

Interview met ZLTO-bestuurder Cees Branderhorst

Schoon Water loopt dit jaar ten einde. Bent u tevreden met de resultaten?

“Ik vind de aanpak uitstekend. Als boer en tuinder moet je zorgvuldig werken. Dat ben je aan de samenleving verplicht. Zuinig gebruik van bestrijdingsmiddelen hoort daarbij. *Schoon Water* laat zien dat er binnen de huidige landbouwpraktijk veel winst valt te behalen, door technische maatregelen, bewustwording, et cetera. Ik vind daarom dat we de kennis en inzichten die de deelnemers hebben opgedaan via voorlichting bij een veel bredere groep boeren moeten krijgen.”

“Wat *Schoon Water* ook laat zien, is dat niet alle problemen zomaar opgelost kunnen worden. Voor sommige schadelijke gewasbeschermingsmiddelen zijn nu onvoldoende praktische en economisch rendabele alternatieven. Ik vind dat een boer die onevenredige inspanningen moet leveren om de scherpe doelen voor grondwaterbeschermingsgebieden te halen, daarvoor een vergoeding moet krijgen.”

De provincie en Brabant Water overwegen om afspraken te maken met de ondernemers in grondwaterbeschermingsgebieden over de te leveren milieuprestaties. Wat vindt u daarvan?

“Ik ben een groot voorstander van constructief overleg met overheden en maatschappelijke partijen. Ik vind dat we af moeten van verbodsmaatregelen. Ik zou het een heel slechte zaak vinden als de provincie via de milieuverordening aanvullende milieueisen stelt aan de ondernemers in grondwaterbeschermingsgebieden, of dat er planologische beperkingen komen, zoals een verbod op het scheuren van grasland. Dat roept veel weerstand op en leidt tot allerlei schadeprocedures omdat we onze grond niet meer vrij kunnen gebruiken.”

“Het maken van harde afspraken over het leveren van milieuprestaties is een veel beter alternatief. We hebben het wat ons betreft dan over het leveren van groene en blauwe diensten. De landbouw levert een prestatie die verder gaat dan het generieke beleid – schoon water - en krijgt daarvoor van Brabant Water een vergoeding. Dat kan geld zijn, maar je kan ook denken aan het voordelig pachten van

grond waarop bepaalde beperkingen gelden. Zo’n overeenkomst kun je civieltechnisch goed regelen.”

Wat hebben boeren en tuinders Brabant Water te bieden?

“Wij kunnen schoon grondwater leveren. In de eerste plaats door zorgvuldig te werken. En als het nodig is, gaan we verder dan het generieke bestrijdingsmiddelenbeleid. Ik denk dat we dat via harde afspraken veel sneller en goedkoper kunnen bereiken dan via de huidige weg van verboden, handhaving en schade-regelingen.”

“Uiteindelijk is het voor Brabant Water een financiële afweging. Bij de bereiding van goed drinkwater kunnen ze kiezen uit het zuiveren van grondwater, het overschakelen op oppervlaktewater, of het aankopen en beheren van gronden in de grondwaterbeschermingsgebieden. Al die alternatieven zijn duur. Ik denk dat het maken van afspraken met de landbouw uiteindelijk het effectiefste en goedkoopste is. Daar zullen we in onderling overleg uit moeten komen.”

Zitten uw leden te wachten op het leveren van blauwe diensten?

“Ik denk van wel. Toen ik een paar jaar geleden bij onze achterban kwam uitleggen wat ik met het project actief randenbeheer wilde, ging iedereen achterover zitten. Gaandeweg werd men enthousiaster, en inmiddels is de regeling dubbel overtekend. Dat komt doordat het financieel interessant is en in de plaats komt van een verbod. Zo boeken we dubbele winst: de slootranden worden extra gespaard, de waterkwaliteit verbetert, en ook de boeren gaan erop vooruit. Zo’n aanpak wil ik ook in de grondwaterbeschermingsgebieden.”

“Bovendien kunnen groene en blauwe diensten een manier zijn om landbouwgrond in landbouwhand te houden, wat hard nodig is voor een moderne landbouwstructuur. Wat de praktische mogelijkheden voor groene en blauwe diensten precies zijn, onderzoeken we nu samen met LTO-Nederland.”

Schoon Water in de boomteelt

De boomteelt is qua oppervlakte misschien een kleine sector, maar wel eentje die relatief veel gewasbeschermingsmiddelen nodig heeft. Een lastige sector bovendien, omdat veel alternatieve technieken en middelen die in de akker- en tuinbouw wél goed werken, in de boomteelt moeilijk toepasbaar zijn. In 2002 hebben zes boomkwekers in Budel en Waalwijk alternatieven uitgeprobeerd om hun milieubelasting terug te dringen.

Patrick Frodijma heeft een boomteeltbedrijf met ruim twee hectare coniferen en sierheesters. Zijn bedrijf ligt op een steenworp afstand van de Efteling, in het grondwaterbeschermingsgebied van Waalwijk. Frodijma: “Een groot probleem in de boomteelt is het onkruid. Jonge aanplant kun je net als in de akker- en tuinbouw mechanisch wieden of volvelds bespuiten. Maar als je coniferen of bomen groter worden, moet je ze rij voor rij onkruidvrij maken. Dat is erg arbeidsintensief. Vroeg in het seizoen kan ik nog met de mankar werken, een precisie-vernevelaar voor Round Up. Dat kost me twee dagen. Maar later in het seizoen ben ik al gauw vijf dagen bezig om met een spuitkop alles handmatig schoon te maken.”

Schoffelen

“Mechanisch wieden kan een alternatief zijn,” erkent Frodijma, “maar vanwege de weeromstandigheden en de bodem is het op mijn bedrijf lang niet altijd mogelijk. En sommige onkruiden, zoals straatgras, zijn erg lastig mechanisch aan te pakken. Wieden kost veel tijd – minstens anderhalve dag – en als het dan niet goed lukt moet ik alsnog met de spuitkop in de weer, wat me heel veel extra tijd kost. In de akker- en tuinbouw kun je veel gemakkelijker ingrijpen als het toch mis dreigt te gaan. Je bedrijfsrisico’s zijn in de boomteelt dus groter.” Datzelfde geldt volgens Frodijma voor het spuiten met lage doseringen. In Budel werkten akkerbouwers en tuinders afgelopen jaar succesvol met een MLHD-meter, waarmee ze meteen konden zien of een lage bespuiting effectief was. Als in de boomteelt zou blijken dat er een correctiebespuiting nodig is, ben je eigenlijk te laat, stelt Frodijma. “Vijf dagen later ben je pas toe aan je laatste percelen.”

Vlammenwerper

Naast deze al bekende alternatieven hebben de kwekers afgelopen jaar samen met DLV ook de mogelijkheden bekeken van minder gebruikelijke technieken. De meeste daarvan vielen vrij snel af. Een onkruidbrander, zoals ook gemeenten gebruiken, bleek arbo-technisch niet geschikt. Het aanbrengen van een onkruidwerende laag op de bodem – compost, zetmeel, Asolfil – is in de boomteelt erg arbeidsintensief omdat die laag met de hand tussen de bomen moet worden aangebracht.

De gronden van boomteler Jack van Hassel zijn geschikt voor mechanisch wieden. Met deze schoffelmachine kan Van Hassel bomen en coniferen tot een hoogte van 1.40 meter schoffelen.

Proefontheffing

Frodijma verwacht de beste kansen voor de bescherming van het grondwater door het toelaten van nieuwe, minder milieubelastende middelen. Voor onkruidbestrijding is er in de grondwaterbeschermingsgebieden nu één goed werkend middel toegelaten dat ook de zaden en kiemen in de bodem aanpakt, Linuron. Nadeel is dat die stof snel uitspoelt naar het grondwater. Frodijma: “Afgelopen jaar hebben we via een proefontheffing het middel Mikado op een paar bedrijven uitgeprobeerd als alternatief voor Linuron. Het is wel toegestaan in de maïs, maar niet in de boomteelt, enkel omdat de leverancier geen aanvraag heeft ingediend bij het College van Toelating voor gebruik in de boomteelt. Dat was te duur... “ “In de praktijk bleek Mikado de eerste zes weken beter te werken dan Linuron, maar door minder nawerking in de bodem kwamen de onkruiden na die periode weer iets sneller terug. Mikado is dus misschien niet meteen de oplossing, maar ik denk wel dat we op deze weg voort moeten, zodat er ook in de boomteelt minder milieubelastende middelen beschikbaar komen.”

Schoon Water in een notendop

Waarom Schoon Water?

Doel van *Schoon Water* is het terugdringen van het gebruik van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen in de acht zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (Budel, Waalwijk, Vessem, Macharen, Helvoirt, Nuland, Boxmeer en Vierlingsbeek). Dat is nodig om het grondwater schoon te houden, zodat het geschikt blijft voor drinkwaterwinning. Nu hebben 75 gewasbeschermingsmiddelen nog een te hoog risico. Zo'n 30 daarvan worden ook daadwerkelijk in de zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden gebruikt.

Wie doen er mee?

In 2001-2002 doen 36 veehouders, tuinders en akkerbouwers in de grondwaterbeschermingsgebieden van Budel en Waalwijk mee.

Hoe werkt het?

Het huidige project loopt van begin 2001 tot eind 2002. Eerste stap was het inventariseren van de gebruikte gewasbeschermingsmiddelen. Samen met de telers bekeek *Schoon Water* vervolgens welke alternatieven er voor de schadelijke middelen waren en of het gebruik van de middelen die echt nodig zijn, naar beneden kon. In 2002 hebben de telers die alternatieven in de praktijk uitgeprobeerd. In 2003-2004 komt er een groter vervolgproject.

Voor wie zijn de resultaten bedoeld?

De resultaten zijn bedoeld voor de telers in de acht zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden. Ook agrariërs in de rest van Brabant kunnen met de praktische adviezen hun voor-

Voorlichtingsbijeenkomsten in uw regio!

Komend winterseizoen zijn er voorlichtingsbijeenkomsten in zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden. Ligt uw bedrijf in zo'n gebied, dan ontvangt u een uitnodiging voor de bijeenkomst. Hier hoort u over de ervaringen van de afgelopen twee jaar, over de plannen voor het vervolg in 2003-2004, en wat dat voor u betekent.

Waar en wanneer?

- Grondwaterbeschermingsgebied Vessem: maandagmiddag 25 november om 13.15 uur in Gemeenschapshuis De Leenhoef in Kneegsel
- Grondwaterbeschermingsgebied Budel: dinsdagavond 3 december om 20.00 uur in zaal De Valk in Soerendonk

Deze bijeenkomsten zijn georganiseerd in overleg met de ZLTO-afdeling.

- Grondwaterbeschermingsgebied Waalwijk: woensdagavond 11 december om 20.00 uur in De Gildenbond in Kaatsheuvel

Deze bijeenkomst is georganiseerd in overleg met De Duinboeren.

Voor de overige grondwaterbeschermingsgebieden zijn de data en locaties nog niet bekend.

deel doen. De provincie en Brabant Water gebruiken de resultaten om het beleid in de zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden te verbeteren, met oplossingen die in de praktijk realiseerbaar zijn.

Vragen?

- Provincie Noord-Brabant: Sarie Buijze: E sbuijze@brabant.nl / T 073-6812316
- Brabant Water: Joëlle Verstraelen: E joelle-verstraelen@brabantwater.nl / T 073-6838545 of 6838888
- ZLTO: Ton van Korven: E tvkorv@zltto.nl / T 013-5836583
- Duinboeren: Emiel Anssems: E duinboeren@hetnet.nl / T 0411-643639

Organisatie

Schoon Water is een project van de provincie Brabant. Projectleiding is in handen van het Centrum voor Landbouw en Milieu. Aan het project doen verder de volgende organisaties mee:

- Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie
- Overlegplatform Duinboeren
- Brabant Water
- Vereniging van Waterbedrijven in Nederland (VEWIN)
- DLV Advies

Ook gemeenten voor Schoon Water

Ook gemeenten moeten hun steentje bijdragen aan de bescherming van het grondwater. Veel gemeenten gebruiken nog steeds bestrijdingsmiddelen op verhardingen en in openbaar groen. De provincie en Brabant Water hebben daarom afspraken gemaakt met gemeenten om het gebruik van bestrijdingsmiddelen te verminderen. In de zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden is het de bedoeling dat gemeenten het helemaal zonder bestrijdingsmiddelen gaan doen.

De gemeente Waalwijk gebruikt sinds twee jaar geen bestrijdingsmiddelen meer in het grondwaterbeschermingsgebied. De gemeente Cranendonck heeft dit voorjaar wel gespoten in het grondwaterbeschermingsgebied van Budel, dit tot verontwaardiging van de *Schoon Water*-telers in het gebied. Cranendonck erkent het probleem en zal de komende jaren zo weinig mogelijk bestrijdingsmiddelen gebruiken.

Meer informatie?

Dit is de derde nieuwsbrief *Schoon Water*. Eerdere nieuwsbrieven kunt u vinden op www.clm.nl/gewasbescherming.

Projectleider dr. Peter Leendertse staat u graag te woord.

Centrum voor Landbouw en Milieu

Postbus 10015

3505 AA Utrecht

E pele@clm.nl / T 030-2427351

De volgende nieuwsbrief verschijnt begin 2003.

Tekst en redactie:

Hans Bleumink | Overland, Boxtel

Vormgeving en druk:

Libertas Grafische Communicatie, Bunnik